

DOI: 10.5604/01.3001.0016.1942

Nabycie udziałów (akcji) własnych przez spółkę kapitałową a prawo do opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek (estońskim CIT)

Right to choose flat-rate tax on company income (so called: Estonian CIT) by the capital company who acquired their own shares

Damian Kłosowicz

Associate w Kancelarii Staniek&Partners S.K.A. z siedzibą we Wrocławiu, aplikant radcowski przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie

Streszczenie

Spółka, które chce wybrać ryczałt od dochodów spółek (tzw. estoński CIT¹) jako formę opodatkowania, musi mieć „prostą strukturę własnościową” – tj. wśród jej współników nie mogą być obecne inne podmioty niż osoby fizyczne. Zdarzają się jednakże sytuacje, w których spółka musi nabyć własne udziały. Artykuł stanowi odpowiedź na pytanie, czy wówczas spółka może stosować ryczałt od dochodów spółek. W ocenie autora wykładnia celowościowa art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych² prowadzi do wniosku, że spółka kapitałowa może się stać własnym akcjonariuszem (udziałowcem) i nie będzie to przeszkodą do stosowania ryczałtu od dochodów spółek.

Słowa kluczowe: nabycie akcji własnych, nabycie udziałów własnych, ryczałt od dochodów spółek, podatek dochodowy od osób prawnych, opodatkowanie spółek kapitałowych.

Abstract

Companies interested in choosing flat-rate tax on company income (so called: “Estonian CIT”) must have “simple ownership structure” – i.e. to be owned exclusively by natural persons. However, there are situations in which the company has to acquire their own shares. The aim of the article is to answer the question, whether company who acquired their own shares is entitled to tax their income by “Estonian CIT”. In the Author’s opinion, a purposive interpretation of Article 28j ust. 1 pkt 1 Act of Companies Income Tax leads to the conclusion, that a company can be its own shareholder and it will not be an obstacle to being taxed by “Estonian CIT”.

Keywords: acquisition of own shares, acquisition of own stocks, flat-rate tax on company income, corporate income tax, taxation of capital companies.

1. WPROWADZENIE. ISTOTA PROBLEMU

Ryczałt od dochodów spółek jest alternatywnym (w stosunku do reguł ogólnych) modelem opodatkowania spółek. Polega on na tym, że opodatkowany nie jest (jak w przypadku opodatkowania według reguł ogólnych) dochód spółek z określonego źródła przychodu (w ujęciu art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r., czyli jako dodatnia różnica między przychodami z danego źródła przychodów a kosztami ich uzyskania), ale dystrybucja zysku pomiędzy współników, udziałowców lub akcjonariuszy spółki, w szczególności w drodze podziału zysku (art. 28m ust. 1 pkt 1 lit. a oraz art. 28n ust. 1 pkt 1 ww. ustawy)³. Dodatkowo spółka opodatkowana „po estońsku” nie jest zobowiązana do odprowadzania comiesięcznych zaliczek na poczet podatku dochodowego, tak

jak dzieje się to w przypadku opodatkowania według reguł ogólnych.

Ma to potężny, bardzo pozytywny wpływ na płynność gotówkową podatników, którzy wybrali ryczałt od dochodów spółek. Aspekt ten był jednym z czynników, które zdecydowały o tym, że estoński CIT zagościł w polskim systemie prawa podatkowego. Wskazuje na to treść uzasadnienia projektu ustawy, która rozszerzyła ustawę z dnia 15 lutego 1992 r. o rozdział 6b⁴ poświęcony ryczałtowi od dochodów spółek⁵. Wielokrotnie podkreślony został tam bowiem aspekt pozytywnego wpływu estońskiego CIT na płynność finansową przedsiębiorstw stosujących ten model⁶.

Jak to jednak często bywa w przypadku preferencyjnych modeli opodatkowania, nie wszyscy podatnicy mogą go sto-

sować, raczej jest on przewidziany dla pewnej ograniczonej grupy podmiotów. Jeśli chodzi o dostęp do ryczałtu od dochodów spółek, ustawodawca wprowadził szereg warunków pozytywnych, które musi spełnić podatnik zainteresowany opodatkowaniem w tej formie (art. 28j ustawy z dnia 15 lutego 1992 r.), oraz określił obszerną grupę podmiotów, które z mocy ustawy nie mogą stosować estońskiego CIT (art. 28k ww. ustawy).

Omawianie wszystkich warunków i wyłączeń znacząco przekracza ramy niniejszego opracowania, dlatego w dalszej jego części skupię się wyłącznie na jednym spośród nich, bezpośrednio związanym z analizowanym zagadnieniem, tj. art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. i wprowadzonym przez niego wymogu posiadania przez spółkę tzw. prostej struktury własnościowej. Oznacza to, że taka spółka nie może mieć wśród wspólników, udziałowców albo akcjonariuszy podmiotów innych niż osoby fizyczne. Przepis ten ma charakter bezwarunkowy. Posiadanie choćby jednego udziału (jednej akcji) w spółce przez jakiegokolwiek podmiot niebędący osobą fizyczną (np. inną spółkę, fundację etc.) wyklucza podatnika ze stosowania estońskiego CIT.

W przepisie tym jest mowa o wspólnikach, udziałowcach i akcjonariuszach. Tymczasem z perspektywy ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych⁷ każdy, kto posiada udziały lub akcje w spółce, jest odpowiednio jej udziałowcem lub akcjonariuszem. Z czysto formalnego punktu widzenia spółka, która nabędzie własne akcje (udziały), stanie się więc udziałowcem (akcjonariuszem) samej siebie. Rodzi to pytanie o to, czy taka spółka będąca swoim akcjonariuszem (udziałowcem) nie narusza warunku z art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r.

Odpowiedź jest o tyle istotna, że spółka, która przestanie spełniać ww. warunek w okresie opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek, traci prawo do stosowania modelu estońskiego z końcem roku poprzedzającego rok, w którym wśród jej udziałowców (lub akcjonariuszy) pojawił się podmiot inny niż osoba fizyczna (art. 28l ust. 1 pkt 4 lit. a ww. ustawy). Ponowne opodatkowanie ryczałtem od dochodów spółek jest zaś dopuszczalne najwcześniej po upływie 36 miesięcy po roku kalendarzowym, w którym nastąpiła utrata prawa do opodatkowania ryczałtem (art. 28l ust. 2 ww. ustawy).

W ocenie autora odpowiedź na to pytanie jest negatywna. Zanim jednak autor przejdzie do uzasadnienia swojego stanowiska, chciałby przedstawić kilka uwag na temat podstaw prawnych nabywania przez spółkę własnych udziałów (akcji).

2. PRZYKŁADOWE PODSTAWY PRAWNE NABYCIA AKCJI (UDZIAŁÓW) WŁASNYCH PRZEZ SPÓŁKĘ

Nabycie udziałów (akcji) własnych to sytuacja wyjątkowa. Co do zasady przepisy o spółkach handlowych wprowadzają zakaz nabywania udziałów (akcji) własnych. Został on wyrażony w:

- 1) art. 200 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. (w odniesieniu do spółek z ograniczoną odpowiedzialnością);
- 2) art. 300⁴⁸ § 1 k.s.h. (w odniesieniu do prostych spółek akcyjnych);
- 3) art. 362 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. (w odniesieniu do spółek akcyjnych);

- 4) art. 362 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 126 § 1 pkt 2 k.s.h. (w odniesieniu do spółek komandytowo-akcyjnych).

Słusznie bowiem wskazuje Robert Pabis, że ogólna reguła zakazu nabycia akcji własnych ma chronić przed „aberracją” w postaci „bycia własnym akcjonariuszem”⁸, a ponadto nabywanie przez spółkę własnych udziałów mogłoby prowadzić do zmniejszania jej majątku z pokrzywdzeniem wierzycieli⁹.

Wyjątkowość nabycia i posiadania przez spółkę własnych akcji (udziałów) podkreśla też art. 588 k.s.h. penalizujący (pod groźbą kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 6 miesięcy) dopuszczenie przez członka zarządu albo likwidatora do nabycia przez spółkę handlową własnych udziałów lub akcji albo do brania ich w zastaw, jeżeli odbyłoby się to z naruszeniem przepisów tej ustawy, a zatem w sytuacjach innych, niż przewidują to kodeksowe wyjątki legalizujące nabycie własnych udziałów (akcji) przez spółkę¹⁰.

Niemniej, istnieje szereg przypadków, w których zgodnie z Kodeksem spółek handlowych spółka może nabyć swoje akcje (udziały) albo wręcz jest do tego zobowiązana. **Warto im się bliżej przyjrzeć celem zrozumienia praktycznego aspektu niniejszego opracowania.**

W pierwszej kolejności należy przypomnieć przepisy o umorzeniu udziałów (akcji) z uwagi na ich doniosłość praktyczną. Instrument ten ma na celu prawne unicestwienie udziałów (akcji) danego wspólnika i został uregulowany w:

- 1) art. 199 k.s.h. (w odniesieniu do spółek z ograniczoną odpowiedzialnością);
- 2) art. 300⁴⁴ k.s.h. (w odniesieniu do prostych spółek akcyjnych);
- 3) art. 359 k.s.h. (w odniesieniu do spółek akcyjnych).

Instytucja ta spełnia wielorakie funkcje, w zależności bowiem od trybu umorzenia¹¹ może ono być zarówno sposobem pokojowego wyjścia ze spółki, jak również środkiem wykluczenia ze spółki osób, które nie powinny w niej uczestniczyć (przykładowo ze względu na prowadzenie działalności konkurencyjnej albo z uwagi na częstą absencję na zgromadzeniach wspólników, co uniemożliwia podejmowanie uchwał). Niemniej niezależnie od tego, w jakim trybie odbyłoby się umorzenie, zawsze wymaga ono nabycia umarżanych udziałów (akcji) przez spółkę – nawet jeżeli ten stan jest relatywnie krótki, ponieważ celem nabycia udziałów jest ich umorzenie, a więc usunięcie z obrotu.

Dodatkowo art. 200 § 1 zdanie drugie k.s.h. wprowadza kolejny wyjątek od ogólnego zakazu nabywania udziałów przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Mianowicie może ona nabyć udziały w drodze egzekucji roszczenia przeciwko wspólnikowi, jeżeli tego roszczenia nie da się zaspościć z jego majątku. W tym przypadku spółka ma maksymalnie rok na ich zbycie. Jeżeli ten termin zostanie przekroczony, spółka ma obowiązek umorzyć nabyte udziały. W dalszym ciągu jednak zastosowanie ww. przepisu powoduje, że spółka przez co najmniej rok jest udziałowcem lub akcjonariuszem samej siebie. Podobny wyjątek znajdziemy też w odniesieniu do spółki akcyjnej w art. 362 § 1 pkt 6 k.s.h.

Z kolei spółka akcyjna¹² może nabyć własne akcje w kilku enumeratywnie wymienionych w art. 362 § 1 pkt 1-9 k.s.h. przypadkach. Obejmują one m.in. nabycie akcji:

- 1) w celu zapobieżenia bezpośrednio zagrażającej spółce poważnej szkodzie (art. 362 § 1 pkt 1);

- 2) które mają być zaoferowane pracownikom lub osobom zatrudnionym w spółce (lub spółce powiązanej) przez okres minimum 3 lat (art. 362 § 1 pkt 2);
- 3) w drodze sukcesji uniwersalnej (art. 362 § 1 pkt 3);
- 4) na podstawie i w granicach upoważnienia wydanego przez zgromadzenie akcjonariuszy (art. 362 § 1 pkt 8);
- 5) w innych przypadkach przewidzianych w ustawie (art. 362 § 1 pkt 9¹³).

Jak widać, problem omawiany w niniejszym artykule niekoniecznie musi mieć wyłącznie charakter teoretyczny, zwłaszcza w spółkach akcyjnych, gdzie podstaw prawnych nabycia akcji własnych jest znacznie więcej niż w przypadku spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. W szczególności warto tutaj zwrócić uwagę na przesłankę, o której mowa w art. 362 § 1 pkt 2 k.s.h., tj. nabycie akcji celem złożenia oferty pracownikom lub osobom zatrudnionym w spółce (lub w spółce powiązanej), ponieważ tego typu działania stanowią coraz częściej element programu motywacyjnego spółki, mającego na celu zatrzymanie w organizacji kluczowych pracowników.

3. ART. 28J UST. 1 PKT 4 USTAWY Z DNIA 15 LUTEGO 1992 R. – JEGO WYKŁADNIA I *RATIO LEGIS*

Tymczasem, jak zostało wspomniane we wprowadzeniu, art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. uniemożliwia korzystanie z opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek przez podatnika, którego choćby tylko jednym z udziałowców (albo akcjonariuszy) jest osoba inna niż osoba fizyczna. Oczywiście żadna spółka kapitałowa nie jest (i nie może być) osobą fizyczną. Tym samym, mając na uwadze wyłącznie wykładnię językową powyższego przepisu, posiadanie przez spółkę własnych udziałów (akcji) powinno uniemożliwiać jej stosowanie ryczałtu od dochodów spółek. Z czysto prawnego punktu widzenia bowiem, jeżeli spółka posiada własne akcje (udziały), staje się własnym udziałowcem (akcjonariuszem), ergo w jej strukturze własnościowej występują podmioty inne niż wyłącznie osoby fizyczne.

Naczelny Sąd Administracyjny (NSA) w swoim orzecznictwie przyznał wykładni językowej prymat w interpretacji przepisów prawa podatkowego¹⁴, który to prymat jest dodatkowo „wzmocniony” przez wypowiedzi doktryny, zgodnie z którą odstępianie od ww. metody wykładni, powinno się odbywać „z najwyższą ostrożnością”¹⁵.

Niemniej mimo tego prymatu nie jest to jedyne narzędzie służące do interpretacji przepisów prawa podatkowego, nawet jeżeli z innych narzędzi należy korzystać bardzo ostrożnie. Dopuszcza się bowiem zgodnie z orzecznictwem odstępianie od wykładni językowej i zastosowanie jednej z wykładni pomocniczych (tj. systemowej lub celowościowej), jeżeli:

- 1) przy użyciu wyłącznie wykładni językowej nie da się wyinterpretować normy prawnej z przepisu podatkowego;
- 2) wykładnia językowa prowadzi do absurdu;
- 3) wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że interpretowany przepis jest zbyteczny w systemie prawnym¹⁶.

Jeśli bowiem założy się istnienie racjonalnego ustawodawcy, trzeba konsekwentnie przyjąć, że taki ustawodawca nie może stanowić przepisów prawa, które mają doprowadzić do irracjonalnych lub absurdalnych skutków¹⁷. A takim „irracjonalnym” skutkiem w ocenie autora byłoby stosowanie

art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. (a w konsekwencji – brak uprawnienia do stosowania ryczałtu od dochodów spółek, a w przypadku spółek, które już są opodatkowane „po estońsku” – utrata tego prawa na podstawie art. 28l ust. 1 pkt 4 lit. a przywołanej ustawy ze skutkiem na koniec roku poprzedzającego rok, w którym zostały nabyte przez spółkę własne akcje lub udziały oraz minimum 3-letnia karencja przed powrotem do preferencyjnego opodatkowania w tym modelu) do spółek, które nabyły własne udziały (akcje).

Wykładnia językowa art. 28j ust. 1 pkt 4 przywołanej ustawy stoi tu bowiem w sprzeczności z *ratio legis* tego przepisu, gdyż ustawodawca wskazał w uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej estoński CIT, że: „Ograniczenia w zakresie struktury własnościowej i bezpośrednich powiązań kapitałowych są podyktowane [...] celem normy prawnej, która ma wspierać te podmioty, dla których uzyskanie finansowania stanowi barierę w prowadzonej działalności gospodarczej. Przedsiębiorstwa należące do grup kapitałowych nie spełniają tego kryterium, jako że mogą korzystać z pożyczek i gwarancji wewnątrzgrupowych, jak również, wykorzystując korzyści skali, uzyskać lepsze warunki finansowania zewnętrznego”¹⁸.

Cel ten jest uzasadniony motywami wyrażonymi w uzasadnieniu ustawy, które przesądziły o tym, że to właśnie przedsiębiorcy z prostą strukturą własnościową powinni być adresatami ryczałtu od dochodów spółek jako modelu opodatkowania: „Wybór tej grupy przedsiębiorców [tj. przedsiębiorców o prostej strukturze udziałowej – przyp. D.K.] motywowany jest tym, że przedsiębiorstwa te, ze względu na niedostateczny standing finansowy i brak powiązań kapitałowych napotykają w prowadzonej działalności gospodarczej na barierę związaną z dostępem do finansowania. Nie mogą one, jak ma to miejsce w przypadku podmiotów prowadzących działalność w grupach kapitałowych, uzyskać finansowania od spółek powiązanych (przez przykładowo: uczestnictwo w strukturze cashpoolingu, czy pożyczki) czy pozyskać gwarancji od spółek z grupy w zakresie uzyskania takiego finansowania od podmiotów z sektora bankowego”¹⁹.

Tymczasem posiadanie przez spółkę akcji własnych nie narusza celu wprowadzenia warunku prostej struktury udziałowej (własnościowej). Fakt posiadania przez spółkę własnych udziałów (akcji) jest całkowicie bez wpływu (pozytywnego czy negatywnego) na możliwość uzyskiwania finansowania zewnętrznego. Co oczywiste, spółka nie ma też korzyści w postaci możliwości ubiegania się o finansowanie od podmiotu powiązanego, ponieważ takiego nie ma – jest tylko ona sama jako udziałowiec (akcjonariusz) samej siebie.

Z perspektywy celu wprowadzenia art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. i warunku prostej struktury własnościowej nie ma żadnych podstaw do tego, aby ograniczać spółce prawo do stosowania estońskiego CIT w przypadku posiadania własnych akcji.

4. CZY MOŻNA BYĆ WSPÓLNIKIEM LUB AKCJONARIUSZEM SAMEGO SIEBIE?

Z czysto technicznego punktu widzenia spółka przez nabycie akcji (udziałów) własnych staje się akcjonariuszem (udziałowcem) samej siebie, jako że status ten nabywa się właśnie przez posiadanie akcji (udziałów). Wówczas status

udziałowca (akcjonariusza) ma charakter czysto formalny z uwagi na zakaz wykonywania praw z udziałów (akcji) własnych i nie przynosi spółce żadnych korzyści.

W przypadku prostej spółki akcyjnej oraz spółki akcyjnej zakaz ten został wyrażony *expressis verbis* odpowiednio w art. 300⁴⁷ § 8 oraz art. 364 § 2 k.s.h., zgodnie z którymi spółka nie wykonuje praw z własnych akcji, z wyjątkiem uprawnień do ich zbycia lub wykonywania czynności, które zmierzają do zachowania tych praw. Zakaz ten na podstawie art. 126 § 1 pkt 2 k.s.h. jest stosowany też do akcji własnych nabytych przez spółkę komandytowo-akcyjną.

W przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością zakaz ten nie został wprost wyrażony w przepisach (brak regulacji tożsamej czy choćby analogicznej do tej przewidzianej w art. 300⁴⁷ § 8 oraz art. 364 § 2 k.s.h.). Niemniej znacząca część doktryny prawa handlowego opowiada się za takim zakazem²⁰, a pogląd przeciwny – o posiadaniu przez spółkę możliwości wykonywania praw z udziałów własnych, z zastrzeżeniem *lex specialis* (m.in. art. 258 § 3, art. 260 § 4 k.s.h.) – jest wyraźnie mniejszościowy²¹.

W szczególności więc spółka będąca akcjonariuszem lub udziałowcem samej siebie nie będzie mieć prawa do dywidendy czy prawa do wykonywania głosu na zgromadzeniu akcjonariuszy (wspólników). Jest to rozwiązanie słuszne, ponieważ – jak zauważa Adam Opalski – w przeciwnym wypadku zarząd uzyskalby wpływ na decyzje wspólników, w tym dotyczące absolutorium, powołania lub odwołania, co jest sprzeczne z dyrektywą zapewnienia przyzwoitego standardu stosunku korporacyjnego²².

Jak widać, posiadanie własnych akcji (udziałów) nie przynosi spółce żadnych korzyści również z korporacyjnego i majątkowego punktu widzenia, nie może bowiem wykonywać ze swoich udziałów (akcji) żadnych praw o tym charakterze. W konsekwencji nie jest to pełny status udziałowca (akcjonariusza), albowiem na niego składa się nie tylko samo posiadanie w majątku udziału (akcji) jako instrumentu finansowego, ale również konglomerat uprawnień o charakterze majątkowym i korporacyjnym, bez którego trudno mówić o stosunku członkostwa w spółce kapitałowej²³.

W ocenie autora jest to dodatkowy argument przeciwko stosowaniu art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. do spółek posiadających swoje akcje (udziały), gdyż nieracjonalne byłoby odbieranie spółce prawa do korzystania z preferencyjnego modelu opodatkowania z uwagi na sytuację, która dla spółki, jeśli nie jest problemem, to jest co najmniej neutralna.

Mając na uwadze powyższe – tj. irracjonalność odbierania prawa do stosowania preferencyjnego modelu opodatkowania z uwagi na posiadanie własnych udziałów lub akcji, co nie przynosi spółce żadnych korzyści – można jeśli nie odstąpić od wykładni językowej, to przynajmniej dokonać pewnej „korekty” wyników wykładni językowej w drodze zastosowania wykładni celowościowej, dzięki której stosowanie omawianego przepisu (art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r.) będzie odzwierciedlać w sposób pełniejszy *ratio legis* jego wprowadzenia²⁴, którym było wykluczenie z prawa do stosowania preferencyjnego modelu opodatkowania (ryczałtu od dochodów spółek) tych spółek, które dzięki obecności w grupie kapitałowej mają łatwiejszy

dostęp do finansowania działalności, co wynika wprost z uzasadnienia ustawy.

5. INTERPRETACJA DYREKTORA KRAJOWEJ INFORMACJI SKARBOWEJ (DYREKTORA KIS) Z DNIA 30 WRZEŚNIA 2022 R.²⁵ – OCENA STANOWISKA ORGANU INTERPRETACYJNEGO

Problem nabycia udziałów (akcji) własnych przez spółkę w kontekście naruszenia przez nią art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. został dotychczas²⁶ poruszony wyłącznie w jednej interpretacji indywidualnej Dyrektora KIS, tj. we wspomnianej interpretacji z dnia 30 września 2022 r. W ocenie autora zawiera ona prawidłowe wnioski, ale wywodzone z błędnych przesłanek w zakresie, w jakim organ interpretacyjny rozważa problem naruszenia art. 28j ust. 1 pkt 4 ww. ustawy. Jeśli bowiem chodzi o art. 28j ust. 1 pkt 5 przywołanej ustawy, to ten przepis nigdy nie będzie mógł zostać naruszony przez spółkę, która nabyła swoje udziały (akcje), ponieważ mowa w nim *expressis verbis* o udziałach (akcjach) w kapitale **innej** spółki, tj. niebędącej podatnikiem.

Omawiana interpretacja dotyczyła sytuacji, w której akcjonariusze spółki podjęli decyzję o *squeeze-out* („wyciśnięciu”) mniejszościowych akcjonariuszy w trybie art. 418 k.s.h., polegającym na wykupie akcji mniejszościowych akcjonariuszy (posiadających łącznie mniej niż 5% akcji w kapitale zakładowym spółki) przez akcjonariuszy większościowych (posiadających łącznie więcej niż 95% akcji w kapitale zakładowym). Cała procedura (w dużym uproszczeniu) sprowadza się do tymczasowego nabycia przez spółkę akcji posiadanych przez akcjonariuszy mniejszościowych, którzy mają obowiązek złożenia na rzecz spółki dokumentów akcji. Spółka (po wpłaceniu sumy wykupu) powinna zaś przenieść ww. akcje na rzecz uprawnionych akcjonariuszy większościowych. W tym stanie faktycznym spółka będąca wnioskodawcą powzięła wątpliwość, czy nie dojdzie do naruszenia art. 28j ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r., tj. wymogu posiadania prostej struktury własnościowej.

Organ interpretacyjny zgodził się ze spółką, że w tym przypadku – z uwagi na to, że spółka będzie jedynie pośrednikiem w transakcji nabycia akcji (tj. zakupu akcji dokona zarząd spółki, ale na rachunek akcjonariuszy większościowych), a sam stan posiadania akcji będzie trwać stosunkowo krótko – nie naruszy przepisów art. 28j ust. 1 pkt 4 i 5 przywołanej ustawy.

Stanowisko organu interpretacyjnego jest błędne, mimo że sam wniosek jest jak najbardziej prawidłowy. W ocenie autora nie jest istotny cel i przebieg procesu *squeeze-out* (czy dowolnego innego procesu, w którego wyniku spółka nabywa czasowo własne udziały lub akcje), ale fakt, że posiadanie własnych udziałów lub akcji nie prowadzi do skutków sprzecznych z celem wprowadzenia warunku posiadania przez spółkę prostej struktury udziałowej, co zostało wykazane w niniejszym artykule.

Wniosek zaprezentowany przez Dyrektora KIS w omawianej interpretacji w niebezpieczny sposób otwiera drogę do kwestionowania prawa do stosowania estońskiego CIT przez spółki, które nabyły własne akcje lub udziały wyłącznie z uwagi na bezpośrednie brzmienie art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r., co jest oczywiście sprzeczne z celem

regulacji. Warto bowiem zwrócić uwagę na to, że organ interpretacyjny skupił się tutaj wyłącznie na aspekcie temporalnym (czas posiadania akcji) oraz działaniu przez spółkę w charakterze pośrednika, nie zaś na celu wprowadzenia warunku posiadania prostej struktury udziałowej, który jest tutaj nadrzędny w stosunku do „technicznych” aspektów transakcji nabycia akcji (udziałów) własnych.

6. PODSUMOWANIE

Nabycie przez spółkę własnych udziałów (akcji) to sytuacja wyjątkowa. Świadczą o tym ustanowione w przepisach zakazy nabycia własnych udziałów (akcji), które zostały dodatkowo wzmocnione przepisem karnym – art. 588 k.s.h. Sytuacja wyjątkowa to nie jest jednakże sytuacja niemożliwa.

Tymczasem art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. i jego bezpośrednie brzmienie rodzą ryzyko, że w przyszłości organy podatkowe mogą kwestionować uprawnienie do stosowania estońskiego CIT przez spółkę, która nabyła własne udziały (akcje). Przepis ten wprowadza bowiem zakaz posiadania wśród udziałowców lub akcjonariuszy podmiotów innych niż osoby fizyczne o charakterze bezwyjątkowym, podczas gdy – co wykazano – spółka posiadająca własne udziały (akcje) może być uznana za własnego udziałowca (akcjonariusza), choć oczywiście posiadającego mocno okrojone uprawnienia.

Takie odczytanie art. 28j ust. 1 pkt 4 przywołanej ustawy będzie jednakże błędne, bo obarczone wadą niezastosowania innych reguł wykładni niż wykładnia językowa, która posiada co prawda prymat, gdy mówimy o interpretacji przepisów prawa podatkowego, niemniej ten prymat nie ma charakteru bezwarunkowego i należy od niego odstąpić, gdy prowadzi do wniosków sprzecznych z celem regulacji.

Pozostaje mieć nadzieję, że organy podatkowe będą w przyszłości na art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. patrzeć szerzej niż wyłącznie przez pryzmat jego dosłownego brzmienia i będą go stosować zgodnie z jego celem (*ratio legis*). *De lege ferenda* można też rozważyć dodanie do art. 28j przepisu, który wprost wykluczy stosowanie art. 28j ust. 1 pkt 4 w przypadku posiadania przez spółkę własnych udziałów (akcji), co oczywiście wykluczy jakiegokolwiek przyszłe spory o interpretację ww. uregulowania – w szczególności w kontekście w zasadzie bezspornej reguły, która stanowi że przepisy wprowadzające jakiegokolwiek przywileje podatkowe powinny być interpretowane ściśle²⁷. Zasada ta, może być potencjalnie argumentem przeciwko wprowadzeniu do grona uprawnionych do stosowania ryczałtu od dochodów spółek (który niewątpliwie stanowi formę preferencyjnego opodatkowania działalności gospodarczej) spółek, które mają swoje własne akcje (udziały).

Przypisy

- ¹ CIT – ang. *corporate income tax* (podatek dochodowy od osób prawnych).
- ² Tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 ze zm., dalej: ustawa z dnia 15 lutego 1992 r.
- ³ W szczególności, ale nie wyłącznie, ponieważ opodatkowaniu podlega także m.in. dochód z „ukrytych zysków”, czyli świadczenia spółki na rzecz określonych w ustawie beneficjentów, które zostało wykonane „w

- związku z prawem do udziału w zysku”, czy dochód z tytułu wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą (por. art. 28m ust. 1 pkt 2 oraz art. 28m ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r.).
- ⁴ Zmiana na mocy ustawy z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2122.
- ⁵ W okresie do dnia 1 stycznia 2022 r. – ryczałt od dochodów spółek kapitałowych. Zmiana na mocy ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2105 ze zm.
- ⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 643, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/166A2DE-95B2AE587C12585F30044B211/%24File/643-uzas.DOCX>, passim, dostęp: 5.12.2022.
- ⁷ Tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1467, dalej: „Kodeks spółek handlowych” lub „k.s.h.”.
- ⁸ R. Pabis, art. 362 nb. 1, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Z. Jara (red.), wyd. 4, Warszawa 2022, Legalis.
- ⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 czerwca 2013 r., I ACa 288/13, LEX nr 1342248.
- ¹⁰ M. Rodzyńkiewicz, art. 588 nb. 2, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IV. Łączenie, podział i przekształcanie spółek. Przepisy karne. Komentarz. Art. 491-633*, A. Opalski (red.), Warszawa 2016, Legalis.
- ¹¹ Kodeks spółek handlowych wyróżnia trzy tryby umorzenia udziałów (akcji): dobrowolne (za zgodą posiadacza udziałów lub akcji), przymusowe (bez jego zgody) lub automatyczne (w przypadku ziszczenia się zdarzenia określonego w umowie spółki).
- ¹² Oraz spółka komandytowo-akcyjna na podstawie odesłania do przepisów o spółce akcyjnej z art. 126 § 1 pkt 2 k.s.h.
- ¹³ Sytuacja ta obejmuje m.in. procedurę *squeeze-out* uregulowaną w art. 418 k.s.h., kiedy to spółka nabywa wykupione przymusowo akcje mniejszościowych akcjonariuszy celem ich przekazania akcjonariuszom większościowym po wpłacie sumy wykupu.
- ¹⁴ M.in. wyroki NSA: z dnia 6 maja 2021 r., II FSK 1487/20, LEX nr 3284632; z dnia 9 sierpnia 2012 r., II FSK 47/11, LEX nr 1244354; z dnia 5 listopada 2009 r., II FSK 2194/08, ONSAiWSA 2010, nr 6, poz. 126.
- ¹⁵ R. Sowiński, *Językowa a celowościowa wykładnia przepisów polskiego prawa podatkowego* [w:], *Prawo finansowe po transformacji ustrojowej. Międzynarodowe i europejskie prawo podatkowe*, I. Mirek, T. Nowak (red.), Łódź 2013, s. 439
- ¹⁶ M.in. wyrok NSA z dnia 7 marca 2013 r., I GSK 529/11, LEX nr 1339564.
- ¹⁷ Tamże.
- ¹⁸ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, dok. cyt., s. 35.
- ¹⁹ Tamże, s. 1.
- ²⁰ Tak m.in. M. Chomiuk, art. 200 nb. 14, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Z. Jara (red.), dz. cyt.; R. Pabis, art. 200 nb. 9-10, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski (red.), wyd. 8, Warszawa 2022, Legalis; A. Opalski, art. 200 nb. 37, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIA. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 151-226*, wyd. 1, Warszawa 2018, Legalis.
- ²¹ Tak M. Rodzyńkiewicz, art. 200 teza 3, w: tegoż, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2018, LEX.
- ²² A. Opalski, dz. cyt.
- ²³ A. Herbet, § 28. *Zagadnienia wstępne. II. Stosunek członkostwa i jego elementy*, w: *System prawa prywatnego. Tom 17A. Prawo spółek kapitałowych* nb. 5, S. Sołtysiński (red.), Warszawa 2015, Legalis.
- ²⁴ B. Brzeziński, *Wykładnia prawa podatkowego*, Gdańsk 2013, s. 114 i nast.
- ²⁵ Interpretacja indywidualna Dyrektora KIS z dnia 30 września 2022 r., 0111-KDIB2-1.4010.413.2022.2.AR, <https://eureka.mf.gov.pl/informacje/podglad/511516>, dostęp: 10.10.2022.
- ²⁶ Tj. w czasie tworzenia artykułu.
- ²⁷ M.in. wyrok SN z dnia 7 maja 1997 r., III RN 22/97, OSNP 1998/5/142 oraz wyroki NSA z dnia 6 grudnia 2013 r., II FSK 2607/11, LEX nr 1444640, z dnia 11 grudnia 2013 r., II FSK 3033/11, LEX nr 1530092, z dnia 17 września 2019 r., sygn. akt: I GSK 262/17, LEX nr 2740646

Bibliografia

Literatura

- Brzeziński B, *Wykładnia prawa podatkowego*, Gdańsk 2013
- Chomiuk M., art. 200 nb. 14, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Z. Jara (red.), wyd. 4, Warszawa 2022, Legalis.
- Herbet A., § 28. *Zagadnienia wstępne. II. Stosunek członkostwa i jego elementy*, w: *Prawo spółek kapitałowych* (System Prawa Prywatnego, t. 17A) nb. 5, S. Sołtyński (red.), Warszawa 2015, Legalis.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski (red.), wyd. 8, Warszawa 2022, Legalis.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Z. Jara (red.), wyd. 4, Warszawa 2022, Legalis.
- Kodeks spółek handlowych. Tom IIA. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 151-226*, A. Opalski (red.), Warszawa 2018, Legalis.
- Kodeks spółek handlowych. Tom IV. Łączenie, podział i przekształcanie spółek. Przepisy karne. Komentarz. Art. 491-633*, A. Opalski (red.), Warszawa 2016, Legalis.
- Opalski A., art. 200 nb. 37, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIA. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 151-226*, A. Opalski (red.), wyd. 1, Warszawa 2018, Legalis.
- Pabis R., art. 200 nb. 9-10, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski (red.), wyd. 8, Warszawa 2022, Legalis.
- Pabis R., art. 362 nb. 1, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Z. Jara (red.), wyd. 4, Warszawa 2022, Legalis.
- Prawo spółek kapitałowych* (System Prawa Prywatnego, t. 17a), S. Sołtyński (red.), Warszawa 2015, Legalis.
- Rodzinkiewicz M., art. 588 nb. 2, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IV. Łączenie, podział i przekształcanie spółek. Przepisy karne. Komentarz. Art. 491-633*, A. Opalski (red.), Warszawa 2016, Legalis.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2018, LEX.
- Sowiński R., *Językowa a celowościowa wykładnia przepisów polskiego prawa podatkowego* [w:], *Prawo finansowe po transformacji ustrojowej. Międzynarodowe i europejskie prawo podatkowe*, I. Mirek, T. Nowak (red.), Łódź 2013

Akty prawne

- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 ze zm.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 1467.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2122.
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2105 ze zm.

Orzecznictwo

- Wyrok NSA z dnia 5 listopada 2009 r., II FSK 2194/08, ONSAiWSA 2010, nr 6, poz. 126.
- Wyrok NSA z dnia 6 maja 2021 r., II FSK 1487/20, LEX nr 3284632.
- Wyrok NSA z dnia 7 marca 2013 r., I GSK 529/11, LEX nr 1339564.
- Wyrok NSA z dnia 9 sierpnia 2012 r., II FSK 47/11, LEX nr 1244354.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 czerwca 2013 r., IAcA 288/13, LEX nr 1342248.
- Wyrok SN z dnia 7 maja 1997 r., III RN 22/97, OSNP 1998/5/142
- Wyrok NSA z dnia 6 grudnia 2013 r., II FSK 2607/11, LEX nr 1444640
- Wyrok NSA z dnia 11 grudnia 2013 r., II FSK 3033/11, LEX nr 1530092
- Wyrok NSA z dnia 17 września 2019 r., sygn. akt: I GSK 262/17, LEX nr 2740646

Interpretacje indywidualne

- Interpretacja indywidualna Dyrektora KIS z dnia 30 września 2022 r., 0111-KDIB2-1.4010.413.2022.2.AR, <https://eureka.mf.gov.pl/informacje/podglad/511516>, dostęp: 10.10.2022.

Inne źródła

- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 643, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/166A2DE-95B2AE587C12585F30044B211/%24File/643-uzas.DOCX>, dostęp: 5.12.2022.